

Aksu – Zindan Mağarası ΜΗΤΗΡ ΘΕΩΝ ΟΥΕΓΕΙΝΟΣ Kutsal Alanının Restitüsyonu

A. Oğuz ALP*

Zindan Mağarası, Aksu İlçe merkezinin yak. 2 km. kuzey-doğusunda, Köprüçay'ın (Eurymedon) ana kolu olan Zindan Deresi'nin oluşturduğu dar vadinin kuzey yamacında yer alır. Mağaranın vadiye açılan ağzı ve önünde inşa edilmiş kutsal alana, günümüze iyi durumda ulaşmış tek kemerli bir köprü ile ulaşılır. Tymbrida antik kentinin territoryasında bulunan alan, ilk olarak D. Kaya ve S. Mitchell tarafından tanıtılmıştır. Yüzeyle izlenebilen mimari kalıntıların, dağınık durumdaki bazı mimari elemanlar ve yazıtlarla birlikte değerlendirildiği söz konusu yayında, mağara yakınlarında bulunan nehir tanrısı heykeli ve köprü kemer kilit taşıdaki kabartmadan dolayı kutsal alanın Eurymedon'a adandığı kabul edilmiştir¹.

2002-2005 yılları arasında Isparta Arkeoloji Müzesi tarafından yürütülen kazılarda, kutsal alanın mimarisi, inşa tarihi ve külte ilişkin yeni bulgular elde edilmiştir². Bunlardan en dikkat çeken, kazılarda ele geçen iki yazıtın işaret ettiği üzere, kutsal alanın sanılan aksine nehir tanrısı Eurymedon'a değil, Meter Theon Vegeinos'a, diğer bir deyişle ana tanrıça Kybele'ye adanmış olmasıdır³. Söz konusu yazıtlar aynı zamanda kutsal alandaki yapılar ve inşa tarihi hakkında da önemli bilgiler sunmaktadır. Yazıtlardan, kutsal alanda, yer altı odası, deipnisterion ve triklinum'un bulunduğu ve ana tanrıça ile birlikte İmparator Marcus Aurelius'a adandığı anlaşılmaktadır. Buna dayanarak, bugün alanda izleri görülebilen kalıntıların yazıtlarda anılan yapılarla ilişkili olduğu ve İmparatorun tek başına tahtta olduğu M.S. 169-180 yılları arasında inşa edildikleri ileri sürülebilir.

Kutsal alanın işlevini kaybettiği Erken Bizans Dönemi'nde, mağara önündeki şapelin inşası ve nehrin karşı kıyısında bulunan manastır topluluğuna yapı malzemesi sağlamak amacıyla teras ve podyum duvarları temel seviyesine kadar yıkılmış, teras sınırlarının anlaşılmasına olanak tanıyacak taban kaplama blokları büyük ölçüde yerlerinden sökülmüştür. Ayrıca, daha geç bir evrede çevredeki yapı elemanları kullanılarak eski duvarların doğrultusunda kademeli olarak yükselen teras duvarlar inşa edilmiştir. Bu nedenle açığa çıkartılan yapısal izlere dayanarak, alanın özgün mimarisi hakkında güvenilir çıkarımlar yapabilmek çoğu zaman mümkün olmamaktadır. Bununla birlikte, kazılarda dağınık olarak ele geçen ve bu yazıtın konusunu

* Yrd. Doç. Dr. A. Oğuz Alp, Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Yunus Emre Kampüsü, Eskişehir. E-posta: aalp@anadolu.edu.tr

1 Kaya - Mitchell 1985.

2 Dedeoğlu 2005; Gümüş - Güçeren 2012.

3 Takmer - Gökcalp 2005, 105-109.

teşkil eden mimari elemanlar, kutsal alandaki farklı iki cephe düzenlemesinin restitüsyonu için önemli ipuçları sunar. Restitüsyona imkân tanıyan yapısal elemanlar ve düzenlemelere dair tespitlere geçmeden önce, alanın topografik özellikleri ve günümüze ulaşan mimari kalıntıların özgün planın anlaşılmasına yönelik olarak değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Mimari

Zindan Mağarası, adını aldığı derenin kıvrımlı yatağını takip eden vadinin kuzey yamacında bulunur (Res. 1). Mağara ağzında dik bir duvar biçiminde yükselen kayalık yamaç, kutsal alanın batı ucunda içe dönerek buradaki yapılaşmayı üç yönden çevreler. Aynı zamanda alanı büyük oranda örten kayalık yapıların mimari tasarımda ve inşasında önemli rol oynamıştır. Kayalığın doğal bir korunma sağlaması nedeniyle, mağara önündeki üst terasta ayrıca bir örtüye gerek duyulmamış, kaya yüzeyi bazı yerlerde doğrudan mekânları sınırlayan duvarlar, bazı yerlerde duvar ve tabanların alt yapısını oluşturacak biçimde tesviye edilmiştir.

Alanın tasarım ve mekân düzenlemesinde rol oynayan bir diğer etken ise, kutsal alanın varlık sebebi olan mağaranın kendisidir. Kutsal alandaki mimari tasarımın öncelikli hedefi, taban seviyesinden 8.00 m. yükseklikte bulunan mağara ağzına çıkışı ritüellerin gereklerine uygun biçimde düzenlenmesi olmuştur. Derenin karşı kıyısından geçişi sağlayan köprü ile yaklaşık aynı aksta olan mağara ağzı, alanın uzaktan görünümünde ilk ve en çok dikkat çeken yeridir. Ana kaya yüzeyindeki izler, mağaranın içi ve vadiye açılan geniş ve yüksek ağzının bazı yerlerinin insan eliyle genişletilmiş olduğunu düşündürmektedir.

Kutsal alan, mağara ağzı ve önünde olmak üzere, birbiri ile bağlantılı iki bölümden meydana gelir (Res. 7-9).

Mağara önündeki yapılaşma, doğu-batı doğrultusunda yak. 30.0 m., kuzey-güney yönünde 20.0 m. ölçülerinde, üç yönde ana kaya ile sınırlanan eğimli bir arazi üzerinde yükselir (Res. 2). Bu durum, arazinin eğimine uygun biçimde kademeli olarak yükselen tek cepheli bir mekân düzenlemesini zorunlu kılmıştır. Alana ulaşımı sağlayan köprü ile yaklaşık aynı kotta olan özgün giriş cephesi, daha geç tarihli inşaatlar nedeniyle büyük oranda tahrip olmuştur. Güney cephenin yaklaşık merkez ekseninde, üst kotta podyum ve terasa çıkışı sağlayan merdivene ait basamaklar kazılar öncesinde tahrip olmuştur.

D. Kaya'nın kutsal alanı konu alan makalesi, günümüze ulaşmayan bu merdiven hakkında önemli bilgiler sunar. Araştırmacı, alt kottaki geç tarihli teras duvarının altında kalan 0.325 m. yüksekliğindeki basamak sırasının taban blokları üzerine oturduğunu ve merdivenin dokuz basamaklı olduğunu belirtir⁴. Makalede yer verilen bir fotoğrafta, merdivenin düzgün işlenmiş bloklardan oluşan ilk sıra basamakları ve üzerine oturduğu taban açık biçimde izlenebilmektedir⁵. Merdivenin genişliği ve teras duvarı başlangıcına kadar olan mesafe metinde verilmemekle birlikte, bunu plandan çıkartmak mümkün olmaktadır. Rölöve planında, alt teras duvarının hemen önünde düz bir çizgi ile gösterilen merdiven alt yapısının uzunluğu yaklaşık 6.00 m. ölçülmektedir. Bu genişlik bugün güneyde dışa doğru çıkıntı yapan duvarların arasındaki mesafe ile uyumludur. Alanın güneyindeki giriş cephesi merkezinde, üst terasa ve podyuma çıkışı sağlayan anıtsal merdivene ait bu izler, kazılar öncesinde tamamen ortadan kaldırılmıştır.

4 Kaya - Mitchell 1985, 44.

5 Kaya - Mitchell 1985, Pl. IIb, fig. 2. Plan ve fotoğraftan alt kottaki teras duvarının basamakların batı ucunda üst terasa çıkışa imkân tanıyacak biçimde aralık bırakıldığı görülmektedir.

Buna karşılık merdiven alt yapısının arka duvarı daha iyi korunmuştur. Büyük boyutlu mo-loz taşlardan örülmüş duvarın, batıdaki dikdörtgen planlı mekanın doğu duvarına sonradan eklendiği ve duvarın geri kalan bölümünün merdiven başlangıcına kadar örüldüğü anlaşılmaktadır. Bu özensiz duvar merdiven bitiminde yerini bosajlı kesme taş blokların pseudoisodomik teknikte örüldüğü özenli işçiliğe sahip bir duvara bırakır (Res. 3)⁶. İlk iki sırası korunabilmiş olan bu duvar 4.50 m. devam ettikten sonra dik açıyla kuzeye dönmekte ve daha geç evrede inşa edilen şapelin apsisi altından, üst teras duvarının doğu sınırını oluşturan ana kayaya kadar uzanmaktadır. Duvarların sınırladığı (4.50x9.00 m.) alan, adak stelleri, anıt ve heykellerin yerleştirildiği yüksek bir podyumun alt yapısını belirler. Platform başlangıcında muhtemelen geniş bir sahanlık biçiminde devam eden merdivenlere ve üst terasa açılan podyumun üstü muhtemelen açık bırakılmıştır.

Bosajlı duvar önünde düzgün bloklardan yapılmış özgün taban döşemesi büyük oranda korunabilmiştir. Tabanın kutsal alana ulaşımı sağlayan tek kemerli köprü ve yanında dereye inen merdivenlere kadar devam edip etmediği belirsizdir. Kazılarda dere kıyısına yakın alanda dağınık olarak tespit edilen bazı bloklar ve mevcut tabanın güneyde düz bir hat izlemeden sonlanması, döşemenin 1970'li yıllarda yapılan su tüneli inşası esnasında iş makineleri tarafından tahrip edildiğini düşündürmektedir. Bosajlı duvar üzerine sonradan kazıldığı açıkça belli olan özensizce kazılmış iki satırlık yazıtta, Volusia Tertia isimli bir kişinin heykellerin dikilmesi ile görevlendirildiği belirtilmiştir (Res. 3)⁷. Ancak, heykellerin yerleştirildiği bu alanın duvar önündeki taş kaplamalı taban mı, yoksa üzerindeki podyum mu olduğu belirsizdir.

Bosajlı duvarın devamında kuzey-güney doğrultusunda, ana kayaya uzanan bağımsız iki duvar yer alır. Arkaları ana kayaya yaslanan bu duvarlar, ön yüzleri kaba murç izleri ile bırakılmış düzgün dikdörtgen formlu bloklardan inşa edilmiştir. Birbirine paralel hafifçe kavisli bir hat izleyen duvarların, bir taraftan temenos alanını belirlerken, diğer taraftan taşkın ve sellerde alanı yükselen dere sularından koruyan set işlevi taşıdığı kabul edilebilir.

Merdiven alt yapısının batısında, 12.85x3.37 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir mekan yer alır (Res. 4). Mekanın duvarları harçlı küçük boyutlu taşlardan örülmüştür. Mekanın kuzey duvarı, aynı zamanda üst teras altındaki drenaj kanalının güney sınırını teşkil etmektedir. Zeminde bu duvara bitişik, eşit aralıklarla yerleştirilmiş (yak. 0.30x0.30 m.) yassı taş bloklar, çatıyı taşıyan direklerin altlıkları olmalıdır. Mekanın güney duvarında alana açılan bir kapı açıklığı bulunur. Güney duvarın önünde buna paralel devam eden taş sıraları olasılıkla daha sonra yapılan teras düzenlemelerine aittir. Merdivenin batı sınırında başlayan yak. 1.00 m. genişliğindeki bu kanal, üst kotta teras batı duvarını takip eden bir kanalla birleşmekte ve ana kayaya kadar devam eden kuzey duvarının taban seviyesinde küçük bir tahliye açıklığına bağlanmaktadır. Kanalin üstü açık olan üst teras ve podyumda biriken yağmur sularının tahliyesi için yapıldığına kuşku yoktur.

Üst terasın temel seviyesinde korunmuş olan duvarları kabaca işlenmiş büyük boyutlu taşlardan harçsız olarak örülmüştür. Güney duvarı 17.5 m., batı duvarı 10.0 m. uzunluğunda olan terasın kuzeyini ana kaya yüzeyi teşkil ettiğinden ayrıca bir duvarın inşasına gerek duyulmamıştır. Üst teras doğu ve batı uçları arasındaki mevcut kot farkı 1.75 m.'dir. Bu durum terasın mağara ağzına açılan doğu ucuna ulaşan rampa veya kademeli olarak yükselen

6 Güney cephedeki üçüncü taş sırası kazılarda ele geçen blokların yerleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu duvar ait bazı bloklar geç tarihi duvarlarda spolien olarak kullanılmıştır. Bunların yanı sıra kutsal alanın önünde bir araya getirilmiş mimari elemanlar arasında çok sayıda bosajlı kesme taş blok bulunmaktadır.

7 Yayınlanmamış olan yazıt hakkındaki bilgi, Yrd. Doç. Dr. B. Takmer ve Yrd. Doç. Dr. N. Gökalp'in müze müdürlüğüne sunduğu raporundan alınmıştır. Verdikleri izin dolayısıyla kendilerine teşekkür ederim.

basamaklı geniş sahnelikler biçiminde tasarlanmış olabileceğini göstermektedir. Üst teras doğuda ana kaya ile son bulmaktadır. Burada kaya yüzeyi, -daha önce teklif edildiği üzere belki de Eurymedon'un- bir heykelin yerleştirilmesi amacıyla alt kısmı basamaklı geniş ve yüksek bir niş biçiminde oyulmuştur. Terasın doğu ucu ile mağara ağzındaki taş kaplamalı özgün taban arasındaki kot farkı 1.50 m.'dir. Bu durum mağara girişinde basamaklı bir düzenlemeyi zorunlu kılmaktadır. Özgün taban döşemesi, mağara ağzının dışı doğru çıkıntı yapan batı ucu yatay aksından yak. 1.40 m. içeridedir. Derinlik ve yükseklik ölçüleri, mağara ağzına çıkışı sağlayan merdivenin -taban derinliği ve riht yüksekliği yaklaşık 0.30 m. ölçülerinde- 5 basamaklı olabileceğine işaret eder.

Mağara ağzı 16.0 m. derinliğinde ve en dar yerinde 6.00 m. en geniş yerinde 9.00 m. genişliğindedir⁸. Girişin hemen önünde ve devamında takip edilebilen özgün taban döşemesinin birkaç bloğu in situ olarak korunabilmiştir (Res. 5). Sınırları ana kaya duvarları ile belirlenen mekânın batı ucunda ortaya çıkartılan taban mozağında, yunuslar ve kanatlı çocuk figürlerinin eşlik ettiği bir kadın figürü betimlenmiştir (Res. 6)⁹. Bir bölümü kazılar öncesinde, yürüme yolu ve drenaj çalışmaları sırasında, tahrip edilmiş olan mozaığı kuzey ve batı yönlerde sınırlayan duvarların ilk sırası korunmuştur. Yüksek mağara ağzının doğal bir örtü oluşturması, mozaik tabanını sınırlayan bir mekâna ihtiyaç duyulması ihtimalini azaltmaktadır. Kaba yonu ve moloz taşlardan özensizce örülmüş söz konusu duvarların mozaik tabanı çevreleyen oturma sekisi ve aedikula benzeri bir mimari kuruluşun alt yapısı olması daha muhtemeldir.

Üç Kapılı Giriş

Bugün kutsal alanın önünde bulunan farklı işlev ve türdeki yapısal elemanlar içerisinde, benzer işlev, boyut ve işlenimleri birlikte kullanıldıklarını işaret eden söve ve lento blokları, üç kapı açıklığına sahip bir giriş cephesinin restitüsyonu için önemli veriler sunmaktadır (Res. 10-11).

Alanda dağınık durumda sekiz söve bloğu ve bunlarla birlikte kullanıldığı anlaşılan ikisi tüme yakın üç lento tespit edilmiştir. Söve bloklarından üçü yarım sütun gövdeleri, biri köşesinde dışa çıkıntılı plaster ile birlikte yapılmıştır (Kat.no. 1-8). Blokların bir uzun kenarı kademeli olarak yükselen üç fascia ve profilli arşitrav tacı biçiminde işlenmiştir. Doğrudan tabana oturdukları anlaşılan ve yukarı doğru hafifçe daralan yarım sütunların gövdeleri dokuz yivlidir. Dor düzenine özgü şekilde keskin arrislerle birleşen yivler derince oyulmuştur ve üst sınırdan dairevi biçimde sonlanır. Yarım sütunlu sövelerin kırıkları birbiri ile uyumlu olan ilk ikisinin daha önce alanda tespit edilen -1.71 m. uzunluğunda- monolit söve bloğunun parçaları olması muhtemeldir. Buna karşılık yarım sütun ve plaster ile birlikte işlenmiş olan diğer blokların alt ve üst düzlemleri düzgün biçimde kesilmiştir. Diğer söve parçalarından alt ve üst kenarları düzgün işlenmiş ikisi, yarım sütunlu ve plaster blokları ile benzer formda iken, diğerleri yassı

8 Eski fotoğraflarında mağara ağzının doğu yönünde kapı açıklığı bulunan yüksek bir duvarla kapatıldığı görülmektedir. Kazılar öncesinde tamamı ile yıkılmış olan bu duvarın işlevi ve inşa tarihi belirsizdir. Kaya - Mitchell 1985, pl. 1.a.

9 Alanı konu alan önceki araştırmalarda, mozaikte nehir tanrısı Eurymedon'un tasvir edilmiş olduğu kabul edilmiştir. Başındaki saç bandı ve yüz işleniminin açıkça işaret ettiği gibi betimlenen bir kadın figürüdür. Dere üzerindeki köprüünün kemer kilit taşındaki büstünde sakallı ve olgun, Isparta Arkeoloji Müzesi'ndeki heykelinde ise genç erkek görünümünde olan nehir tanrısının mağara ağzındaki taban mozağında kadın şeklinde betimlenmesi pek mümkün gözükmemektedir. Mozaikte, balıklar dışında, figürün teşhisine yardımcı olabilecek bir sembol veya atribüye yer verilmemiştir. Su ile ilişkisi olması gereken bu tanrısal varlığın görünümü, alanın adandığı ana tanrıçaya yabancıdır. Mithos'a göre, Eurymedon efsanevi Girit kralı Minos ile nymphe Pareia'nın oğludur. Minos, adını taşıyan boğa (Minotaurus) dolayısıyla mağara ile yakın ilişkilidir. Eurymedon'un soyağacı, eğer mozaığı yaptırılan tarafından biliniyor ve bir ilişki kurulmak istenmiş ise, burada bir su perisi olan annesi Pareia'nın betimlenmiş olması ihtimal dahilindedir.

bloklar biçimindedir (Kat.no. 5-8). Bu durum söve bloklarının farklı kalınlıklarda olduğuna veya içte ikinci bir sıra ile tamamlandığına işaret etmektedir. İki bloğun ön yüzlerinde düzgün bir hat izleyen kırıklar, bunların da yarım sütun veya plasterli olduğunu göstermektedir. Parçaların simetrik bir düzenleme içinde kullanılmış oldukları varsayıldığında, ortadaki kapının yanlarda yarım sütunlu sövelere, yanlardakilerin -sadece bir yönde- plasterli sövelere dayanmış olması beklenebilir.

Sövelerin ait oldukları giriş cephesinin muhtemel genişliği ve kapı açıklıklarının sayısı gibi hususlara birlikte kullanıldıkları lentolar yardımıyla daha güvenilir cevaplar verilebilir. Üstte sövelere oturan lentolardan ikisi tüme yakın korunmuştur (Kat.no. 9-11). Üçüncü lentonun sadece köşe parçası günümüze ulaşabilmiştir. Düzgün dikdörtgen formlu olan lentoların alt kısımları, söve bloklarındakine benzer biçimde üç fascialı ve profillidir. Bunu kademeli olarak dışa doğru yükselen küçük dış sırası ile iç ve dışbükey bir dizi silme takip eder. Blokların 45° açıyla içe dönen üst kısımları ise düzdür. Alt yüzü görülebilen bir lentonun, yarı sütunlu söve bloklarının içe eğimli yan yüzleri ve iç kenar genişliği ile uyumlu biçimde işlendiği ve sövelere tam olarak oturduğu anlaşılmaktadır. Bu, yanlarda söve blokları ile taşınan -olasılıkla merkezdeki- bir kapı genişliğinin belirlenmesine imkân tanır.

Lento alt köşelerinde aşağı dönen ve söve blokları ile tamamlanan fascialardan kapı çerçevesinin sınırını oluşturan ilk sıralar arasındaki mesafe, kapının 0.90 m. genişliğinde olduğunu göstermektedir. Yanlarda lentoyu taşıyan yarım sütunlu söve blokları dâhil edildiğinde kapı yak. 2.70 m. genişliğindedir. Köşelerde yer alması muhtemel plasterli bloklar ve lentolarla (0.78+0.90+0.80+0.90=3.38 m.) birlikte toplam uzunluk 6.08 m. olmaktadır. Buna yan kapıların oturduğu, ancak genişliklerini bilemediğimiz içteki söveler dâhil değildir. Bunların da diğerleri ile yaklaşık aynı boyutlarda (0.80+0.80=1.60 m.) olması halinde üç kapılı cephenin maksimum uzunluğu 7.60 m.'ye ulaşmaktadır.

Günümüze ulaşabilen kalıntılar ve özgün yapısında duvar gibi sınırlayıcıların bulunduğu muhtemel yerler ve boyutları dikkate alındığında, söve blokları ve bunlarla uyumlu lento blokları için en uygun olasılık, kutsal alanın uzaktan görünümünde en çok dikkat çeken mağara ağızdır (Res. 12-13). Yarım sütunlu söve bloklarının ve bir lentonun mağara girişinin hemen önünde bulunması ve giriş cephesinin sadece bir yönden görülecek biçimde tasarlanmış olması bu bağlantıyı kuvvetlendirmektedir. Mağara ağızı, doğu ucunda ana kayanın içeri doğru uzanması nedeniyle taban kotunda yak. 7.03 m., üst kotta 8.01 m. genişliğindedir. Üç kapılı giriş cephesinin muhtemel uzunluğu (7.60 m.) mağara ağzının genişliğine yakın olmakla birlikte, tam olarak uyuşmamaktadır. Bu durum iki olasılığı gündeme getirir. Daha muhtemel gözükten ilk olasılıkta, giriş cephesinin sınırlarını teşkil eden plasterli söve bloklarından doğudakinin içeri doğru uzanan ana kaya üzerine oturtulmuş olması gerekir. Plasterli köşe sövesinin mağara ağzının alt kotunda sonlanması durumunda ise, giriş cephesinin genişliği 0.60 m. kadar daralmak zorunda kalacaktır. Bu taktirde mevcut olmayan iç sövelerin statik ve simetriye uygun olmayan biçimde dar olması gerekecektir.

Giriş cephesinin düzenlenmesinde, kapıların aynı yükseklikte mi, yoksa ortadakinin diğerlerine oranla daha yüksekte mi tasarlandığı ve yarım sütunların nasıl sonlandığı belirsizdir¹⁰. Üstte düzene özgü başlıklarla sonlanması gereken bloklar eksiktir. Eldeki verilere dayanarak bu hususlarda güvenilir fikirler ileri sürmek mümkün olmamaktadır.

10 Kazılarda bulunan Dor düzeninde yivli sütun gövdesi parçası ve iki sütun başlığı, gerek ölçüleri gerek yiv sayılarındaki uyumsuzluğun açıkça ortaya koyduğu üzere üçlü kapı düzenlemesine değil alandaki diğer anıtlara ait olmalıdır.

Üst Teras Duvarı

Büyük çoğunluğu kazılarda ele geçen arşitrav, friz ve korniş blokları, mağara önündeki alanda, İon Düzeninde üst yapı ile sonlanan bir mekanın varlığına işaret etmektedir (Res. 14-15).

Bugün alanın değişik yerlerine dağılmış durumda ikisi çift yüzde işli, sekiz arşitrav bloğu bulunmaktadır (Kat.no. 12-19). Arşitravların ön yüzlerinde birbiri üzerine doğrudan oturan üç fascia, üstte eğimli ve düz profilli bir taç ile sonlanır. Bloklardan altısı -üstü kırık yazıtlı arşitrav bloğunu da bu diziye dahil etmek mümkündür- 0.38 m., ikisi 0.30 m. yüksekliğindedir. Bu durum, köşe bloklarının da işaret ettiği üzere arşitravların aynı düzenlemenin farklı yerlerinde kullanılmış olmaları ile açıklanabilir. Birbirini takip eden iki yüzün de işli olduğu köşe blokları, üzerinde yer aldıkları duvarın dik açıyla dönüş yaptığı köşelerde veya kapı açıklıklarının başlangıçlarında kullanılmış olmalıdır. Mevcut arşitrav bloklarının toplam uzunluğu 5.39 m.'dir.

Arşitrav sırasının üzerindeki friz kuşağına ait dokuz blok mevcuttur (Kat.no. 20-28). Üstte dışa çıkıntılı düz bir silme ile sınırlanan friz bloklarında, boğa başları tarafından taşınan girland kabartmaları yer alır. Yedi bloğun yükseklikleri bir birine yakındır (0.45-0.50 m.). 0.32 m. yüksekliğindeki diğer iki friz bloğu, daha kısa olan arşitrav blokları ile birlikte kullanılmış olmalıdır. Mevcut friz bloklarının toplam uzunluğu 6.40 m.'dir. Kompozisyonu oluşturan girlandlı-bukephalion dizisinde, boğa başlarının dikey aksları arasındaki mesafe ve girlandların sürekliliği temel alındığında en az beş friz bloğunun eksik olduğu anlaşılmaktadır. Ancak blokların genişlikleri birbirinden farklı olduğundan, friz kuşağının toplam uzunluğunu kesin olarak belirleyebilmek mümkün olmamaktadır.

İlk sıra friz bloklarında boğa başları görece daha küçük, ancak genel yüz yapısı oranlı ve detaylı olarak işlenmiştir (Res. 15). Boğa başları (bukephalion), kurdela ve aşağı sarkan şeritlerin biçimleri bloktan bloğa farklılık gösterir. Girlandlar üzüm salkımları, nar, haşhaş, asma, defne ve meşe yapraklarının değişik biçimde yerleştirilmiş kompozisyonlarından meydana gelir. Girlandların bazı bloklarda ince kordonlarla boynuzlara, bazılarında doğrudan boğa başlarına bağlandığı izlenmektedir. Birleşim yerinde, genellikle yüzeysel işlenmiş eliptik formlu düğümler, çelenklerin üstünden veya altından geçerek, aşağı sarkan ve uçları damla biçiminde sonlanan kıvrımlı şeritlere bağlanır¹¹.

İkinci sıra frizlerde yüksekliğin azalması, boğa başları arasındaki mesafenin daralmasına ve friz alt sınırına kadar inen girlandların ağır bir görünüm kazanmasına neden olmuştur. Buna karşın, boğa başları ilk sıradakilerden daha gerçekçi bir görünüme sahiptir. Kemikli burun, geri planda kalan gözler ve bunları çevreleyen deri kıvrımları ile doğal alın tüyleri gibi detaylar yüze hacimli bir yapı kazandırmıştır. Girlandların sicim biçiminde sonlanan uçları doğrudan boynuzlara bağlanarak başın üstünde devam eder. Boğa başının her iki yanında, çelenklerin üzerine kadar uzatılmış kurdeleler, aşağıya doğru kıvrımlı tek şeritler halinde sonlanır.

Kazılarda üst yapının son elemanı olan korniş sırasına ait sekiz blok ele geçmiştir (Kat.no. 29-36). Eğimli dik bir profille alt düzleme bağlanan dış sırasını, üstte sade profillerle geçilen *kyra rekta* profilli geison takip eder. Korunan yükseklikleri 0.36-0.44 m. arasında değişen korniş bloklarında profil yükseklikleri ve dış sırası ölçüleri farklılık gösterir (Res. 14, 16). Söz konusu uyumsuzluklar, cephenin en üstünde bulunmaları nedeniyle taşçı ustalarının korniş

11 Kaya - Mitchell 1985, 47. Araştırmacı, friz süslemesinde; girlandların Kilikia ve Pamphylia Bölgesi ostothelekleri, boğa başlarının ise Ephesos'ta Antoninler dönemine ait "Büyük Altar" ile benzerlikler taşıdığını ve bu nedenle M.S. 2. yy.'ın başlarına tarihlendirmenin uygun olacağını ileri sürmüştür. Ancak, araştırmacının benzer kompozisyonların stilistik karşılaştırmasına dayanan tarihlendirme önerisi tartışmalıdır. Tarihlendirme için karşılaştırma önemli bir yer tutsa da, kazılarda bulunan yazıtlar daha güvenilir ipuçları sunmaktadır.

bloklarının işleniminde detaylara önem vermemesinden kaynaklanmış olmalıdır. Her iki yüzü benzer biçimde işlenmiş köşe bloğu, korniş sırasının arşitrav blokları gibi dik açıyla dönüş yaptığına işaret etmektedir. Korniş bloklarının toplam uzunluğu 5.93 m.'ye ulaşmaktadır.

Ön yüzleri üç fascialı ve düz profilli arşitrav tacı ile sonlanan iki kemer bloğu, üst yapı elemanların kullanılmış olduğu cephede kemerli bir açıklığın varlığına işaret eder (Kat.no. 37-38). Mevcut blokların yükseklikleri ve eğimli fascia yayları yak. 2.50 m. genişliğinde bir kemer açıklığı ölçüsü vermektedir. Bu genişlik bir pencere veya cepheyi hareketlendirmek amacıyla tasarlanmış dekoratif bir açıklıktan çok, kemerli bir giriş kapısı için uygundur (Res. 16).

Arşitravların serbest destekler tarafından taşındığı kabul edildiğinde, *intercolumnar* mesafesi en geniş blokta 0.40 m. gibi geçişlerle imkân tanımayacak ölçüde dar bir sütun dizisi ile taşınmasını gerekmektedir. Bu daha dar olan arşitrav blokları düşünüldüğünde neredeyse olanaksızdır. Kazılarda sütun veya paye gibi taşıyıcıların ele geçmeyişi ve üst yapı elemanlarının cepheden görülebilecek biçimde sadece bir yüzlerinin işlenmesi, düzenlemenin duvar üzerinde yer aldığını destekleyen diğer kanıtlardır. Üst yapı elemanlarının muhtemel genişliği ve mağara önündeki alanda açığa çıkartılan duvarların uzunlukları dikkate alındığında, bunlar için en uygun teklif üst teraştır (Res. 17).

Üst teras temel duvarının derinliği (yak. 1.70 m.) ve kalınlığı (1.20 m.), yukarıda anılan üst yapı elemanlarının taşınması için yeterlidir. Arşitrav, friz ve korniş sıralarının, terasın güney duvarı ile sınırlı olması durumunda 14.5 m., kesintisiz olarak batı duvar üzerinde devam etmesi halinde ise 24.5 m. uzunluğunda olması beklenmelidir. Mevcut üst yapı elemanları arasında en uzun seri olan frizlerle bunun ancak 6.40 m.'lik kısmı tamamlanabilmektedir. Kemerli girişin üst teras duvarındaki konumunu belirleyebilmek mümkün olmamakla birlikte, üst terasa çıkışı sağlayan basamakların merkez aksında yer aldığı kabul edilebilir. Güney cephenin yüksekliği, kemerli giriş kapısı dışında başka açıklıklara yer verilip verilmediği ve duvar örgüsü gibi konularda geçerli varsayımlar getirmek mümkün olmamaktadır.

Sonuç

Kazılarda açığa çıkartılan mimari elemanlar, anıtlara ait bloklar ve yazıtların büyük kısmı çevre düzenlemesi kapsamında kutsal alanın önünde bir araya toplanmıştır. Bunlar arasında yer alan, ancak kullanım yeri ve işlevi tam olarak belirlenemeyen bazı yapısal elemanlar bu çalışmaya dahil edilmemiştir. Söz konusu parçalar ve burada tanıtılan dahil olmak üzere tüm mimari elemanlar, duvarlar ve taban döşemeleri kireç taşındadır. Yakın çevrede yaptığımız araştırmalarda blokların çıkartılmış olabileceği antik bir taş ocağı tespit edilememiştir. Ancak, vadinin kayalık yamaçları kaliteli kireç taşı yapısı ile ihtiyaç duyulandan çok daha fazlasını sunduğundan taş kaynağını çok uzakta aramaya gerek yoktur.

Kazılarda bulunmuş olan iki yazıt, sadece külte ve inşa tarihi konusunda değil, kutsal alanı oluşturan yapı/mekânlar hakkında da çok değerli bilgiler sunar. İlk yazıtta İmparatorluk ve Ana tanrıça kültünün başrahibi Memnon oğlu Bionor'un tüm bezemeleri ile tapınak (naos) ve trikliniumu, bundan kısa bir süre sonraya ait olması gereken ikinci yazıtta, Bionor'un vakfettiği kaynaklar ve diğer bağışlarla yeraltı odası (katageios oikos), deipnisterion ve triklinium inşa ettirmiş olduğu belirtilir. Alanda günümüze kalıntıları ulaşmış bağımsız bir tapınak bulunmadığından, ilk yazıtta geçen naos ile kutsal alanın bütünü veya buradaki bir mekân kastedilmiş olmalıdır. Diğer yazıtta anılan yeraltı odası, kazıların açıkça gösterdiği üzere, bugün izlenebilen mimari kalıntıların altında değil, mağara ağzında bulunmalıdır. İkinci yazıtta geçen triklinium'un ilkinden farklı, kalıntıları günümüze ulaşmayan bir mekan mı olduğu, yoksa ilk yazıtta anılan

triklinium'un inşa ve süslemelerinin bu evrede bitirilmesi nedeniyle tekrardan mı anıldığı belirsizdir. Kült ile ilişkili tören ve kutlamalarda yemek yenilen mekânlar olan Deipnisterion'un¹², triklinium ile benzer işleve sahip olması en azından Zindan mağarası örneğinde farklı bir kullanıma işaret etmektedir. Alanı süsleyen adak, onur, heykel ve anıtların bulunduğu podyum ve önündeki taş döşeli taban, bu yazıtlarla değil, bosajlı duvar üzerine sonradan kazılmış yazıtlarla belgelenmektedir.

Önceki satırlarda değerlendirmeye çalıştığımız cephe düzenlemelerinin, yazıtlarda anılan mekânlarla ilişkili olması kuvvetle muhtemeldir. Mimari verilere ve burada teklif ettiğimiz restitüsyon önerilerine dayanarak; mağara ağzında bulunan üç kapılı giriş cephesinin yer altı odasına (katageios oikos) açıldığı, arşitrav, friz ve korniş blokları için önerdiğimiz üst teras duvarlarının sınırladığı mekânın ise triklinium olduğu ileri sürülebilir (Res. 9, 18).

Mağara ağzındaki üçlü giriş cephesi ve triklinium, hareketli cepheleri ve konumu ile kutsal alanın en dikkat çekici yapıları olmalıydı. Trikliniumu sınırlayan duvarların üst yapısı, sütun dizisine yer verilmeyen tapınakların yan cepheleri ile benzer görünümündedir. Cella yan duvarlarının arşitrav, bezemeli friz ve kornişten meydana gelen üst yapı ile sonlanması, Roma Dönemi Pisidia Bölgesi tapınaklarında yaygın olarak görülen ve Anadolu genelinde fazla benimsenmemiş bir eğilimdir¹³. Bölgede ilk kez Pisidia Antiokheia'sı Augustus Tapınağı'nda görülen bu uygulama, Sagalassos E1 Bazilikası (Dionysos), Kremna Antoninler ve Adada tapınakları gibi daha geç tarihli yapılarda devam etmiştir.

Kutsal alanda varlığını bildiğimiz *deipnesterion* için en uygun teklif, anıtsal merdivenlerin batısındaki dikdörtgen planlı mekandır. Mekan, önünde olmasını bekleyebileceğimiz bir sundurma ile önündeki taş döşeli alana açılmaktaydı. Dere kıyısına ve köprüye kadar devam eden bu alan, törenlere katılan insanların bulunduğu ve aynı zamanda rituellerin ayrılmaz bir parçası olan adak törenlerinde hayvanların kurban edildiği yerdi. Mekansal ilişki dikkate alındığında, benzer işleve sahip birimler arasında hiyerarşik bir katmanlaşma olduğu; buna göre, yer altı odası ve trikliniumun rahip sınıfına ve kentin ileri gelenlerine, deipnesterionun ise törenlere katılan diğer kişilere hizmet eden ve aynı zamanda yemeklerin hazırlandığı ve dağıtıldığı bir mekân olduğu ileri sürülebilir.

Sonuç olarak Zindan Mağarası kutsal alanı, sadece Anadolu kapsamında bugüne kadar kazılmış az sayıdaki kült alanından biri olması ile değil¹⁴, aynı zamanda varlığı bugüne kadar az sayıdaki yazıttan öğrendiğimiz kült ile ilişkili mekanların mekansal organizasyonu ve mimarisinin anlaşılmasına imkan tanınması açısından önemli bir yere sahiptir.

12 Yunanca "yemek hazırlamak, yemek yemek" anlamına gelen *δειπνέω* (deipneo) fiilinden türetilmiş olan Deipnisterion (Deipnesterion), Side ve Aphrodisias'ta bulunmuş iki yazıtta daha geçer. Nollé 1993, 286 no. 26; Nollé 2001, 472 no. 153; Brody 2001, 98. Kült alanlardaki mekan düzenlemeleri ve deipnisterionlar hakkında detaylı bilgi için bk.: Pantel 1992.

13 Pisidia Bölgesi tapınaklarında cella duvarı üzerinde yer alan frizlerin, bölgeye has bir özellik olarak kabul edilmesi gerektiğini ilk kez M. Büyükkolancı dikkat çekmiştir. Büyükkolancı 1996, 169-170. Bu konuda ayrıca bk.: Alp 2006, 200.

14 Zindan Mağarası'ndan çok uzak olmayan Mallos (Sarııdris) antik kenti yakınlarında, Kapılık Kaya olarak adlandırılan doğal mağaranın önü benzer biçimde kutsal bir alan olarak düzenlenmiştir; Kaya 1997, 307. Düzgün dikdörtgen bloklardan inşa edilmiş, merkezinde bir kapının yer aldığı cephe iyi korunmuştur. Zindan Mağarası ile kıyaslandığında Kapılık Kaya kutsal alanı daha küçük ve görsel açıdan daha sadedir. Kutsal alanın mimarisi, mekan düzenlemesi ve külte ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığımızdan, bu aşamada Zindan Mağarası ile paralellikler kurabilmek mümkün değildir.

Katalog

- Kat.no. 1 Yarım sütunlu söve. Yük. 1.12 m. Gen. 0.94 m. En (yarım sütun ile birlikte). 0.62 m. Yarım sütun çapı: Alt. 0.37 m. Üst. 0.325 m. İç kenar derinliği: 0.23 m. Alt kenar ve sol üst köşesi kırık (Kaya - Mitchell 1985, Fig. 4?).
- Kat.no. 2 Yarım sütunlu söve. Yük. 0.71 m. Gen. 0.92 m. En (yarım sütun ile birlikte). 0.65 m. Yarım sütun çapı: Alt. 0.385 m. Üst. 0.37 m. İç kenar derinliği: 0.23 m. Üst kenarı kırık.
- Kat.no. 3 Yarım sütunlu söve. Yük. 0.70 m. Gen. 0.82 m. En (yarım sütun ile birlikte). 0.62 m. Yarım sütun çapı: Alt. 0.35 m. Üst. 0.325 m. İç kenar derinliği: 0.23 m. Sağ üst köşe ve sütun gövdesi altı kırık.
- Kat.no. 4 Söve. Yük. 0.90 m. Gen. 0.78 m. En (Dışa çıkıntılı köşe plasteri ile birlikte). 0.50 m. İç kenar derinliği: 0.235 m. Kenarlardaki küçük kırıklar dışında sağlam (Kaya 1985, Fig. 3B).
- Kat.no. 5 Söve. Yük. 0.21 m. Gen. 0.80 m. En. 0.45 m. İç kenar derinliği: 0.24 m. Ön yüzde dışa çıkıntılı kısım kırık.
- Kat.no. 6 Söve. Yük. 0.21 m. Gen. 0.35 m. En. 0.55 m. İç kenar derinliği: 0.235 m. Profilli ön yüzü korunmuş olan blok dört yönden kırık.
- Kat.no. 7 Söve. Yük. 0.70 m. Gen. 0.53 m. En. 0.23 m. İç kenar derinliği: 0.23 m. Üç yönden kırık.
- Kat.no. 8 Söve. Yük. 0.60 m. Gen. 0.48 m. En. 0.30 m. İç kenar derinliği: 0.24 m. Dört yönden kırık.
- Kat.no. 9 Lento. Yük. 0.48 m. Gen. 0.137 m. En. 0.62 m. Küçük kırıklar dışında sağlam. Alt yüz iç köşelerinde dikdörtgen menteşe yuvaları açılmış (Kaya - Mitchell 1985, Fig. 3A)
- Kat.no. 10 Lento. Yük. 0.46 m. Gen. 1.36 m. En. 0.63 m. Sol kenar noksan. Sol köşe dış sırası seviyesinde lento kalınlığının yarısı kadar düzgün biçimde kesilmiş. Üstte bu oyuğun iç köşesinde çapraz ve sağ kısa kenarda iki kenet deliği açılmış.
- Kat.no. 11 Lento. Yük. 0.39 m. Gen. 0.32 m. En. 0.20 m. Fascialı çerçevenin kısmen korunduğu köşe parçası dört yönden kırık.
- Kat.no. 12 Arşitrav. Yük. 0.38 m. Gen. 0.61 m. En. 0.46 m. Sol üst köşe kırık.
- Kat.no. 13 Arşitrav. Yük. 0.38 m. Gen. 0.71 m. En. 0.52 m. Arşitrav tacı ve sağ alt köşe kırık. (Kaya - Mitchell 1985, Fig. 8?)
- Kat.no. 14 Arşitrav. Yük. 0.38 m. Gen. 0.60 m. En. 0.43 m.
- Kat.no. 15 Arşitrav. Yük. 0.38 m. Gen. 0.78 m. En. 0.56 m. Sağ yan yüzü benzer biçimde işli.
- Kat.no. 16 Arşitrav. Yük. 0.38 m. Gen. 1.00 m. En. 0.50 m. Sağ yan yüzü benzer biçimde işli.
- Kat.no. 17 Yazıtlı arşitrav bloğu parçası. Yük. 0.26 m. Gen. 0.63 m. En. 0.34 m. Üçüncü fasciada [Π] A, ikinci fascia üzerinde ON harfleri korunmuş blok dört yönden kırık.
- Kat.no. 18 Arşitrav. Yük. 0.30 m. Gen. 0.50 m. En. 0.46 m. Üst sol köşe ve alt kenarı kırık.
- Kat.no. 19 Arşitrav. Yük. 0.30 m. Gen. 0.57 m. En. 0.46 m. Arşitrav tacı ve alt kenarı kırık.
- Kat.no. 20 Girland-bukephalionlu friz. Yük. 0.47 m. Gen. 1.20 m. En. 0.50 m. Üst ve alt sol köşeler kırık.
- Kat.no. 21 Girland-bukephalionlu friz. Yük. 0.47 m. Gen. 0.90 m. En. 0.47 m. Sağ alt köşesi kırık.
- Kat.no. 22 Girland-bukephalionlu friz. Sağ alt köşe kırık. Yük. 0.50 m. Gen. 0.70 m. En. 0.39 m. Sol kenarı ve sağ alt köşe kırık.
- Kat.no. 23 Girland-bukephalionlu friz. Yük. 0.45 m. Gen. 0.27 m. En. 0.44 m. Sol kenar parçası korunabilmiş iki taraftan kırık blok.
- Kat.no. 24 Girland-bukephalionlu friz. Yük. 0.48 m. Gen. 0.56 m. En. 0.95 m. Friz üst profili kırık ve yüzeyde iş makinesinin neden olduğu derin kazımlar mevcut.

- Kat.no. 25 Gırland-bukephalionlu friz. Yük. 0.45 m. Gen. 0.74 m. En. 0.52 m. Üst profil ve köşeler kırık.
- Kat.no. 26 Gırland-bukephalion friz. Yük. 0.48 m. Gen. 0.75 m. En. 0.37 m. n yüz süslemeleri kırık ve aşınmış.
- Kat.no. 27 Gırland-bukephalionlu friz. Yük. 0.34 m. Gen. 0.80 m. En. 0.46 m. Küçük kırıklar dışında sağlam. (Kaya - Mitchell 1985, Fig. 9).
- Kat.no. 28 Gırland-bukephalionlu friz. Yük. 0.32 m. Gen. 0.49 m. En. 0.56 m. Küçük kırıklar dışında sağlam. (Kaya - Mitchell 1985, Fig. 10).
- Kat.no. 29 Korniş. Yük. 0.44 m. Gen. 0.60 cm. En. 0.81 m. n yüz üst kısmı ve yüzeyi kırık.
- Kat.no. 30 Korniş. Yük. 0.38 m. Gen. 0.40 m. En. 0.68 m. Üst kısmı ve yan kenarları kırık.
- Kat.no. 31 Korniş. Yük. 0.38 m. Gen. 0.92 m. En. 0.63 m. Sol alt köşe ve n yüz üst kısmı kırık.
- Kat.no. 32 Korniş. Yük. 0.36 m. Gen. 0.70 m. En. 0.70 m. Sol köşe ve önyüz kırık.
- Kat.no. 33 Korniş. Yük. 0.37 m. Gen. 0.42 m. En. 0.37 m. Dış sırası korunabilmiş bloğun üstü ve kenarları kırık.
- Kat.no. 34 Korniş. Yük. 0.33 m. Gen. 1.04 m. En. 0.57 m. Alt kenarları ve üstü kırık.
- Kat.no. 35 Korniş. Yük. 0.30 m. Gen. 1.20 m. En. 0.68 m. n yüz üst kısmı ve bir köşesi kırık.
- Kat.no. 36 Korniş. Yük. 0.36 m. Gen. 0.65 m. En. 0.23 m. Devam eden yüzlerde benzer biçimde işli olan köşe bloğunun üstü ve yanları kırık.
- Kat.no. 37 Kemer bloğu. Yük. 0.48 m. Gen. Alt. 0.50 m. Üst. 0.45 m. En. 0.55 m. Arşitrav tacı profili ve üstü kırık.
- Kat.no. 38 Kemer bloğu. Yük. 0.50 m. Gen. Alt. 0.40 m. Üst. 0.47 m. En. 0.60 m. n yüz köşelerindeki kırıklar dışında sağlam.

Kaynakça ve Kısaltmalar

- Alp 2006 A. O. Alp, Pisidia Bölgesi Roma Dönemi Bezemeli Mimari Elemanları (Ankara Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 2006).
- Brody 2001 L. R. Brody, “The Cult of Aphrodite at Aphrodisias in Caria”, *Kernos* 14, 2001, 93-109.
- Büyükkolancı 1996 M. Büyükkolancı, Pisidia Bölgesi Tapınak Mimarlığı (İstanbul Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi 1996).
- Dedeoğlu 2005 J. Dedeoğlu, “The Sanctuary at Zindan Mağarası in the Light of the New Archaeological Evidence”, *Gephyra* 2, 2005, 95-102.
- Gümüş – Güceren 2012 Ş. Gümüş – İ. Güceren, “Zindan Mağarası Kutsal Alanı”, *Uluslararası Genç Bilimciler Buluşması - I: Anadolu Akdenizi Sempozyumu 04-07 Kasım 2009 (2012)* 137-149.
- Kaya – Mitchell 1985 D. Kaya – S. Mitchell, “The Sanctuary of the God Eurymedon at Tymbrida in Pisidia”, *AnatSt* 35, 1985, 39-55.
- Kaya 1997 D. Kaya, “Mallos Antik Kenti Temizlik Çalışmaları”, *MKKS VII (1997)* 307.
- Nollé 1993 J. Nollé, *Side im Altertum, Geshichte und Zeugnisse I, Inschriften Griechische Städte aus Kleinasien* 43 (1993).
- Nollé 2001 J. Nollé, *Side im Altertum, Geshichte und Zeugnisse II, Inschriften Griechische Städte aus Kleinasien* 44 (2001).
- Pantel 1992 P. S. Pantel, *La cité au banquet. Histoire des repas publics dans les cités grecques. Publications de l'École française de Rome* 157 (1992).
- Takmer – Gökalp 2005 B. Takmer – N. Gökalp, “Inscriptions from the Sanctuary of Μήτηρ Θεών Ουεγεινοç at Zindan Mağarası I”, *Gephyra* 2, 2005, 103-113.

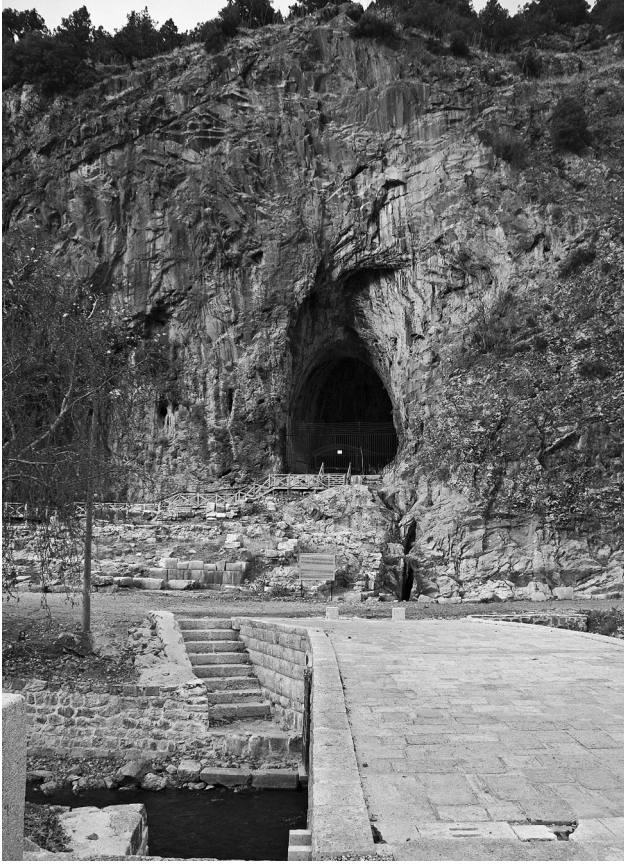
Abstract

A Restitution Proposal for the ΜΗΤΗΡ ΘΕΩΝ ΟΥΡΥΜΕΔΟΝΟΣ Sanctuary in Zindan Cave, Aksu

The Zindan Cave is located on the north side of the narrow alley, 2 km. northeast of Aksu's city centre, where the main stream, the Zindan Çayı, flows to join the Köprüçay (Eurymedon). There is a sanctuary in front of the cave opening in the valley, and it can be accessed via an intact single-arched bridge. This sanctuary is located within the territory of Tymbrida and was for the first time presented to the academic world by D. Kaya and S. Mitchell. The publication evaluated the architectural remains together with dispersed architectural elements and inscriptions. Utilizing these along with the river god statue found nearby and the relief on the keystone of the bridge's arch, they concluded that the sanctuary was dedicated to the river god Eurymedon.

Excavations at the sanctuary were conducted between 2002-2005 by the Isparta Archaeological Museum, and new evidence was obtained on the architecture, date of construction and local cult there. The most important evidence comes from two newly uncovered inscriptions that show the sanctuary was actually dedicated to Meter Theon Vegeinos, i.e. mother goddess Cybele, not to Eurymedon. These inscriptions also provide information on the construction date and the structures in the sanctuary: There were a subterranean chamber, a deipnisterion and a triclinium, and the sanctuary was dedicated to the mother goddess together with the emperor Marcus Aurelius. Thus, it can be concluded that the remains at the site belong to these above-mentioned structures and that they were built between AD 169-180 when Marcus Aurelius reigned alone.

The sanctuary lost its function in the Early Byzantine period when the terraces and podiums were stripped of their materials down to their foundations to build the chapel in front of the cave and the monastery complex across the bridge and the floor pavement that would allow understanding the terrace borders was removed to a great extent. In addition, at a later phase terrace walls rising at steps and extending in the direction of the former walls using the structural elements lying around were built. Therefore, it is not much possible to derive reliable conclusions regarding the original architecture of the site. Nevertheless, the scattered architectural elements that were uncovered and presented here provide us with evidence to propose restorations for two façade arrangements - one at the entrance of the cave and the other on the upper terrace.

Res. 1
Zindan Mağarası
genel görünümü

Res. 2 Kutsal alandaki mimari kalıntıların genel görünümü

Res. 3
Bosajlı podyum
duvarı

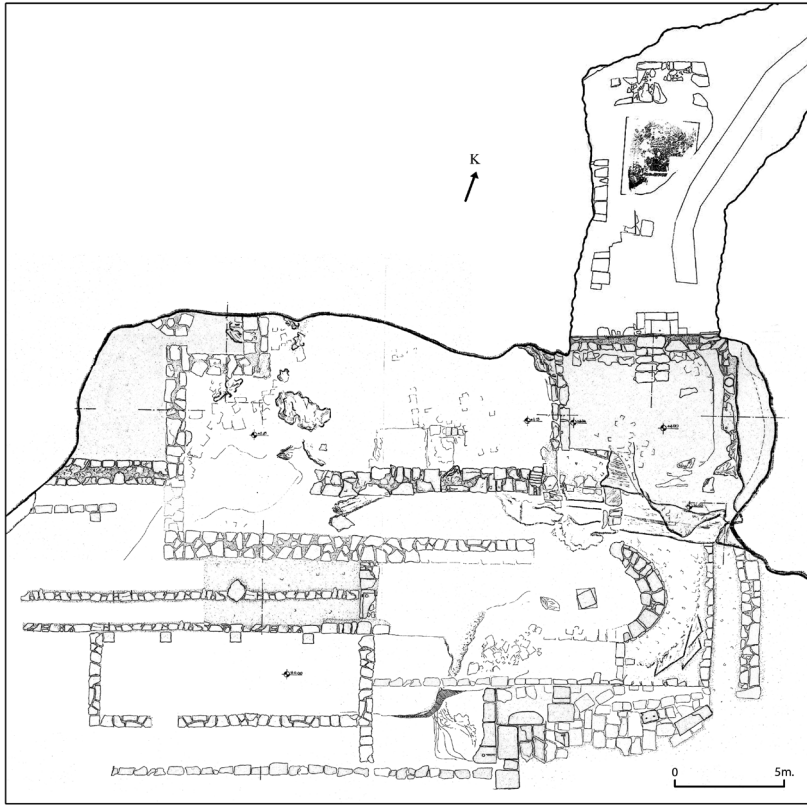
Res. 4
Merdivenin batısındaki
dikdörtgen planlı mekan

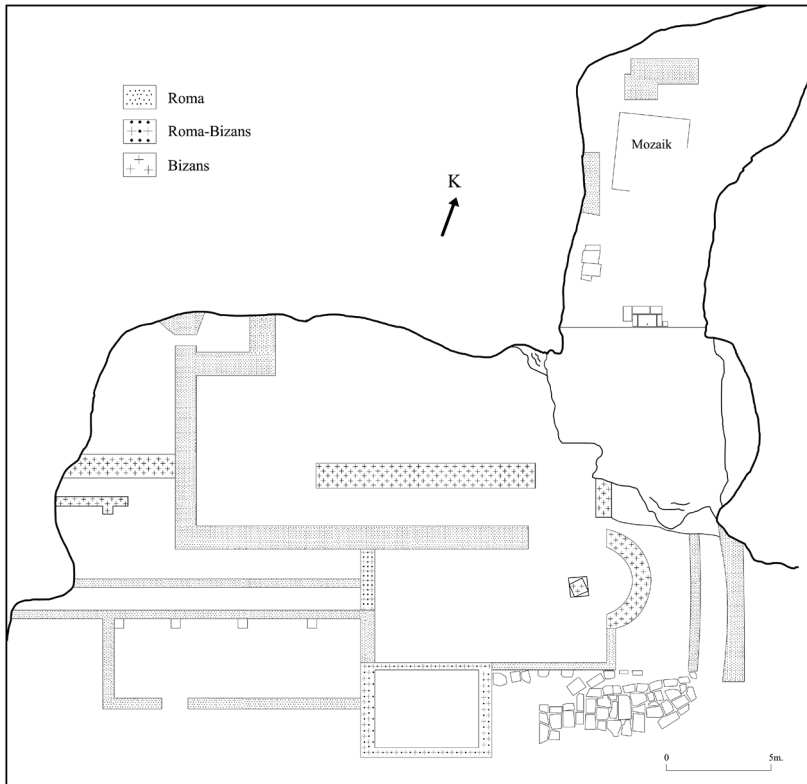
Res. 5
Mağara ağzındaki
özgün taban döşemesi

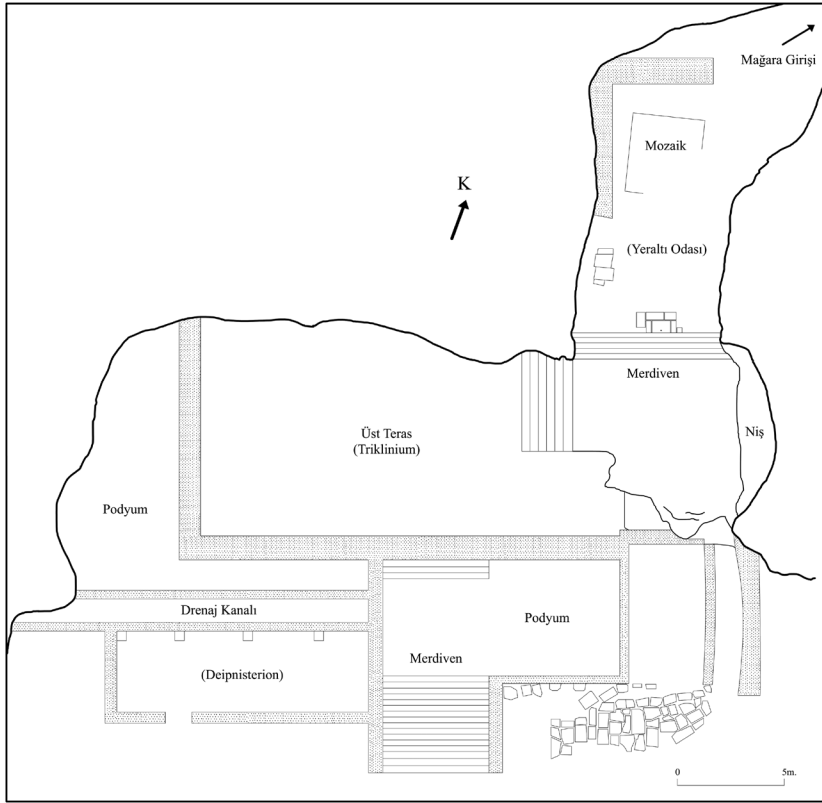
Res. 6
Mağara ağzındaki
taban mozaiği (Detay)

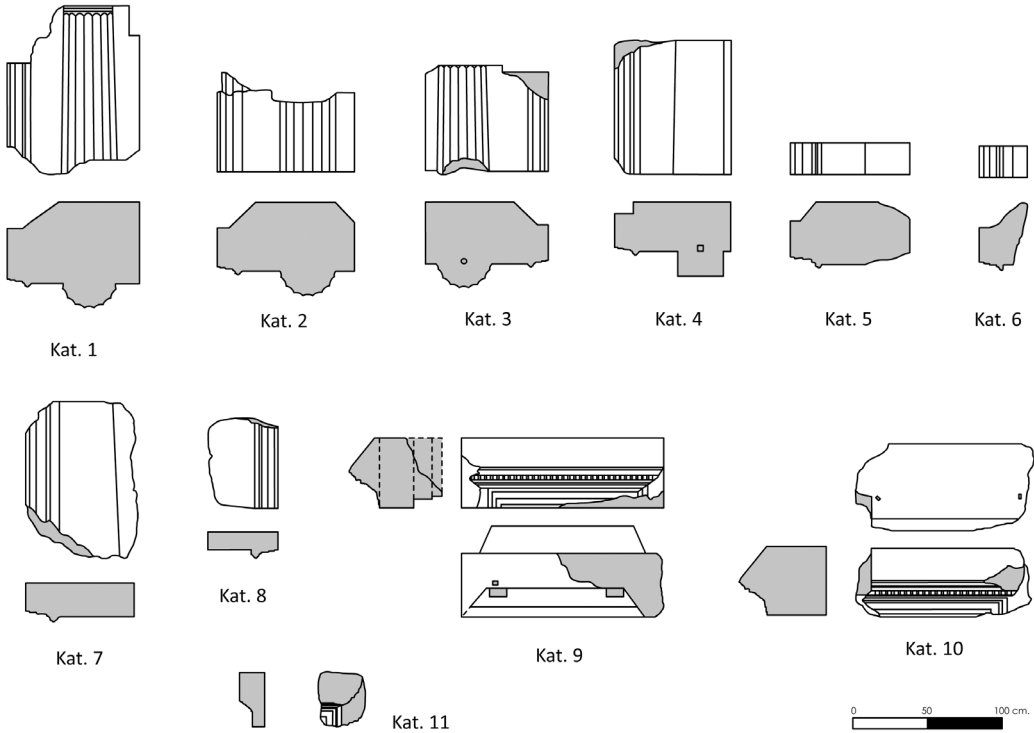
Res. 7
Kutsal alan rölöve
planı (Dedeoğlu
2005'den işlenerek)

Res. 8
Kutsal alanın inşa
evrelerini gösteren
sadeleştirilmiş plan

Res. 9
Kutsal alanın
restitüsyon planı

Res. 10 Üçlü kapı girişi, söve ve lento parçaları

Kat. 1

Kat. 3

Kat. 2

Kat. 4

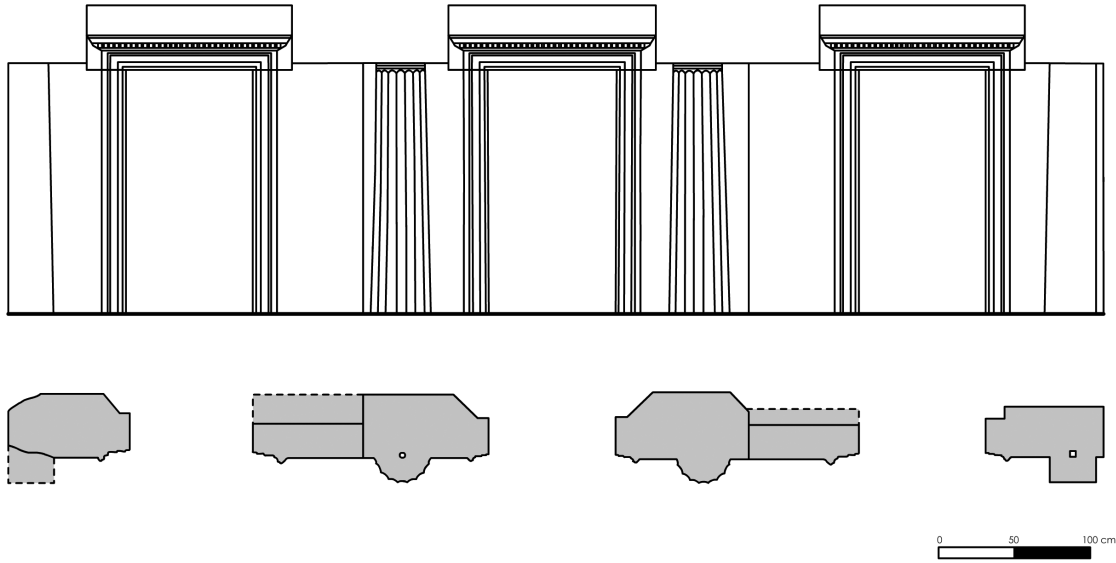

Kat. 9

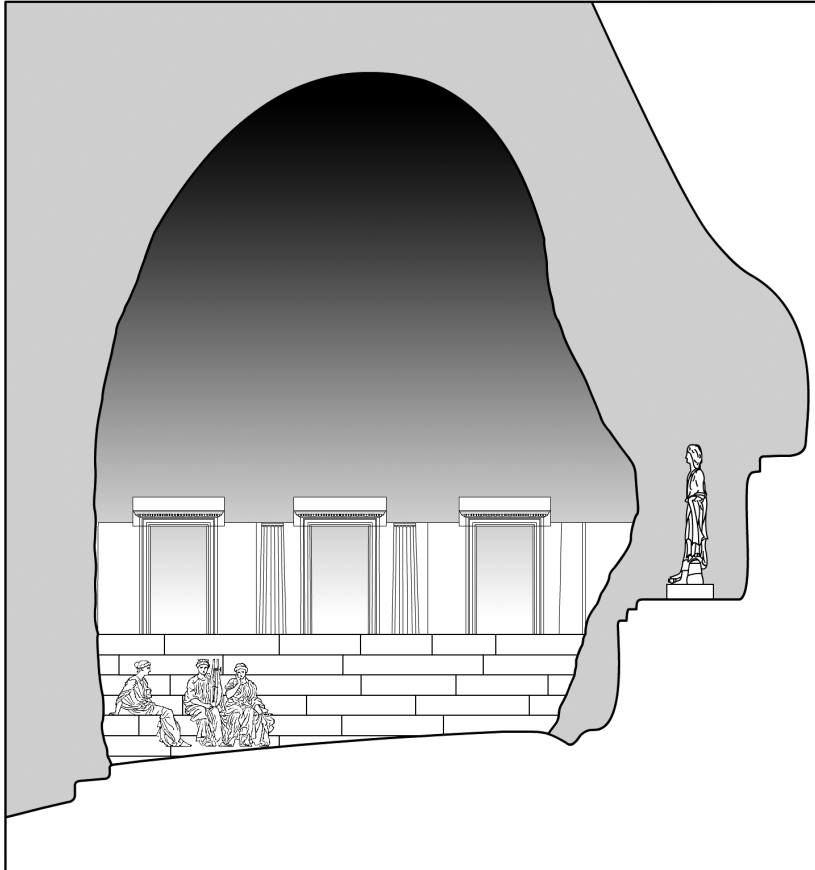

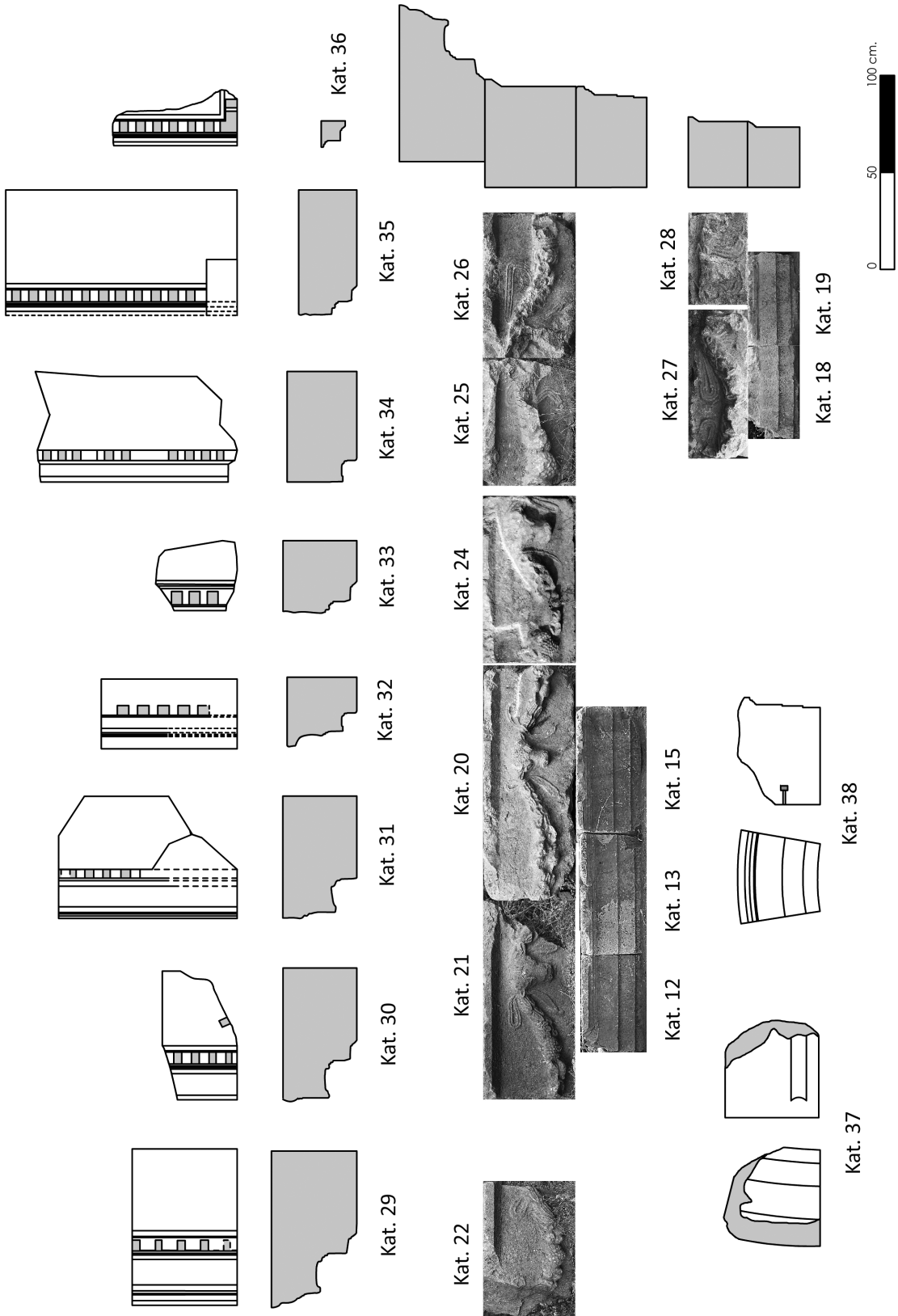
Kat. 10

Res. 11
Üçlü kapı girişi,
söve ve lento
parçaları

Res. 12 Üçlü kapı girişi plan ve cephe restitüsyonu

Res. 13
Üçlü kapı girişi
cephe restitüsyonu
(Mağara ağızı ve Niş
ile birlikte)

Res. 14 Üst teras duvarı üst yapı elemanları

Kat. 12-13-15

Kat. 16

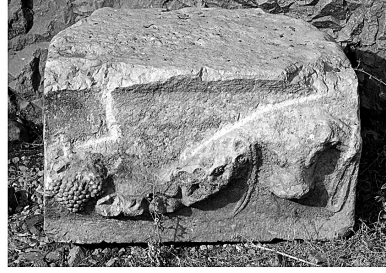
Kat. 20

Kat. 21

Kat. 22

Kat. 24

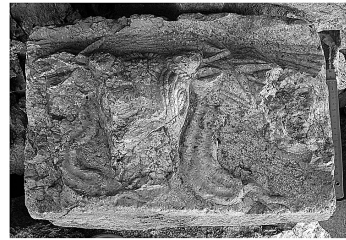
Kat. 25

Kat. 26

Kat. 27

Kat. 28

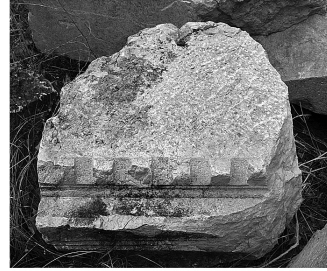
Kat. 29

Kat. 30

Kat. 31

Kat. 32

Kat. 33

Kat. 34

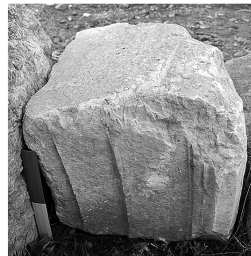
Kat. 35

Kat. 36

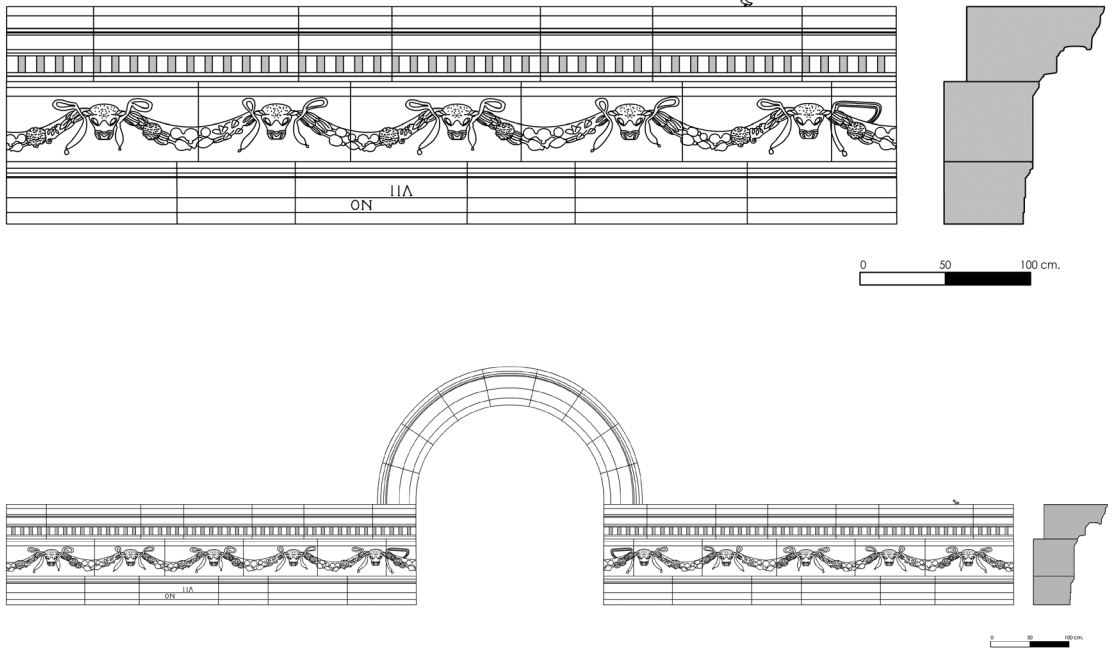

Kat. 37

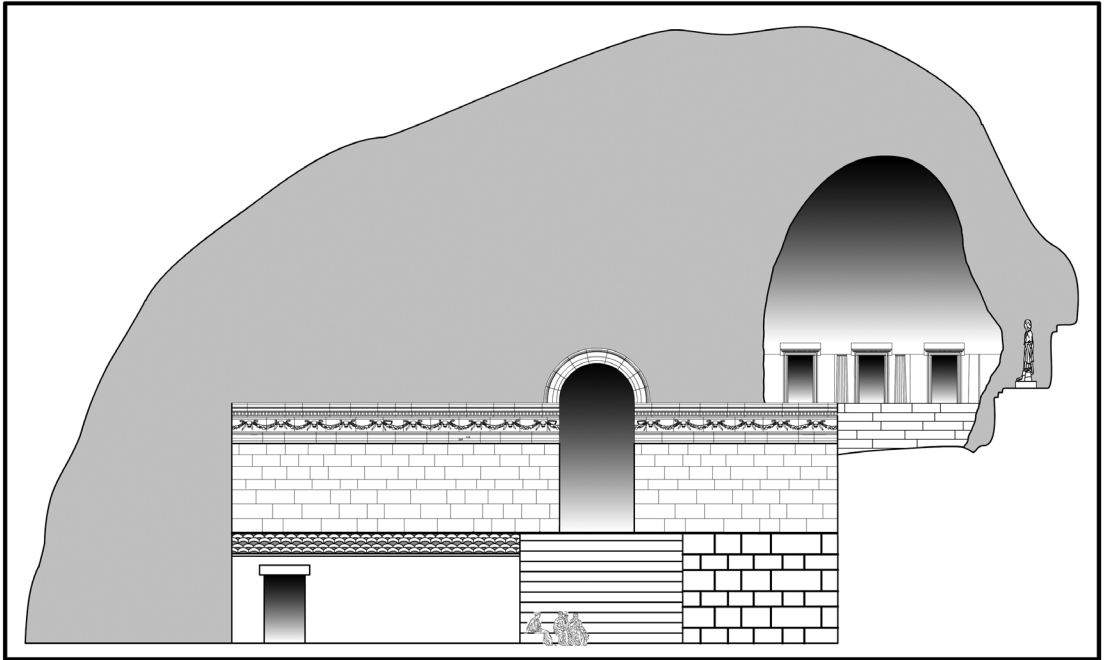

Kat. 38

Res. 16 Üst teras duvarı korniş ve kemer blokları

Res. 17 Üst teras duvarı üst yapı cephe restitüsyonu

Res. 18 Kutsal alan genel cephe restitüsyonu